

människor vid en kyrklig sammankomst vilja ställa upp till procession blir det ett naturligt samlingstecken. Och huru skön är icke symboliken i att låta korset inleda en procession av konfirmander, eller processionerna vid präst- och biskopsvigningar för att icke tala om de nu ofta synnerligen formlösa tåg, som bilda inledning till de lagstadgade prästmötena. Innebörden av processionskorsets bruk bland oss i denna tid kan endast vara en, densamma som den gamla korshymnen gav uttryck åt. Vi sluta med att återgiva dess ord i J. A. Eklunds tolkning:

»Högt strålar konungens banér!
Det helga kors i glans jag ser.»

Harald Andersson.

Enhetliga tjänstgörings- och lönebestämmelser för kyrkomusikerna.

Den 19 sistlidne oktober uppvaktade centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening ecklesiastikministern med anhållan om åtgärder för åstadkommande av statlig reglering såväl av kyrkomusikernas tjänstgöringsskyldighet som ock av den med dylik tjänst förenade lönen — allt i anslutning till ett inom föreningen utarbetat förslag, som vid tillfället överlämnades.

Att rekapitulera historien om den långa rad av uppvaktningar, utredningar remisser och avstyrkanden, som markerar den s. k. klockarfrågans behandling under årens lopp, ligger utanför ramen för denna artikel. Det skulle f. ö. bli en missräkningarnas historia, som inte skulle glädja någon — allra minst den kår, som gång efter annan måst se sig gäckad i sitt hopp att som andra nyttiga och nödvändiga medborgargrupper åtminstone i någon mån bli föremål för myndigheternas omtanke. En kort återblick torde dock vara nödvändig.

År 1883 utkom en kungl. förordning, varigenom församlingarna ålades att före utgången av år 1886 verkställa lönereglering för sina klockare. Någon senare författning angående kyrkomusikerlönerna finns inte, om man inte räknar lagen av den 9 december 1938 enligt vilken uppskattningen av befintliga klockargårdars avkastningsprocent skall åtföljas av en s. k. lönereglering, som dock endast avser att tillförsäkra befattningshavarna rätten att utfå sin lön helt i penningar, men som icke — liksom f. ö. inte heller förordningen av 1883 — på något sätt reglerar lörens storlek.

Vid sekelskiftet bildades Sveriges allmänna organist- och kantorsförening (SAOK), och efter en framställning från dess sida

tillkallades de första sakkunniga i klockarfrågan år 1907. Redan i januari 1908 var betänkandet klart, men remissutlåtandena visade, att förslaget väckte betänkligheter på många håll. Det omarbetades då av hovrättsrådet Ekman, som avgav sitt utlåtande år 1915, närmare bestämt den 7 januari. Redan den 26 i samma månad tillkallades nya sakkunniga för fortsatt utredning av ärendet, och den 19 maj s. å. kunde förslaget överlämnas till k. maj:t.

Men ännu ansågs frågan icke färdigberedd, och så fick regeringsrådet G. Thulin uppdraget. År 1919 framlade denne i två digra volymer sin minutlösa »Utredning angående klockar-, organist- och kantors- (kyrkosångar-) befattningarna», vilken utmynnade i »Riktlinjer för ny lagstiftning». År 1920 framlades under densammes ledning ett förslag till lag angående kantorer, som med viss reservation antogs av kyrkomötet (1920) men på hemställan av första lagutskottet senare föll i riksdagen (1921).

Sedan dess har frågan fått vila, ända tills kammarrådet Tom Wohlin för några år sedan fick i uppdrag att utreda frågan om klockar- och organistgårdarna. Den 15 september 1936 överlämnade han sitt förslag till »Lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar». Denna lag antogs av riksdagen år 1938, men innehåller som redan sagts ingenting om, hur stor en klockar- eller organistlön skall vara. Den var också endast avsedd att vara första etappen på vägen till ett fullständigt ordnande av hithörande förhållanden.

Redan under det förarbetena för denna lag pågingo, igångsattes av kyrkomusikerna själva ett omfattande utredningsarbete beträffande kårens nuvarande löner och tjänstgöringsskyldighet. Jämför man resultatet av denna utredning med den thulinska utredningen av år 1919, finner man, att klockaren-organisten nu mer än förr blivit framför allt *kyrkomusiker*, idet att de skyldigheter, som enligt de gamla klockarstadgorna åligger honom, överflyttats på annan befattningshavare, vanligen kyrko- eller kyrkogårdsvaktmästaren.

Det är egentligen endast tre av de tidigare med klockarsysslan förenade skyldigheterna, som i någon nämnvärd utsträckning numera åligga våra kyrkomusiker, nämligen kollektredovisning, försäljning av gravplatser och vård av kyrkans inventarier. Det stora flertalet befattningshavare är emellertid numera befriat från dessa göromål. Av de mellan 2200 och 2300 kyrkomusiker, från vilka uppgifter föreligga, ha sålunda endast ungefär 25 % skyldighet att räkna och redovisa kollekt, medan ungefär 10 % ha hand om gravplatsförsäljning och lika många svara för inventarievård.

Den kyrkomusikaliska uppgiften är naturligtvis främst knuten till sön- och helgdagarnas högmässor. Särskilt för städernas organister tillkommer emellertid ett stort antal gudstjänster därutöver (aftonsång, ottesång, vecko-, barn- och ungdomsgudstjänster), vilka i enstaka fall kunna uppgå till över 200 pr år, men som för stä-

dernas del i medeltal håller sig vid ungefär 70 årligen. För landsbygden är naturligtvis siffran betydligt lägre. Duplikation förekommer praktiskt taget endast i Lunds och Göteborgs stift (45, resp. 11 %).

Utredningen har vidare för hela landet ådagalagt en tendens att allt mer förlägga de kyrkliga förrättningarna — bröllop och begravningar — till kyrkan, varvid organistens närvaro kräves. Antalet förrättningar uppgå f. n. till ungefär tolv på varje tusental av församlingens medlemmar.

Beträffande tjänstgöringen lämnar utredningen slutligen intressant uppgift angående omfattningen av det körarbete, som av våra kyrkomusiker till största delen frivilligt utföres runt om i landet. De blandade körerna äro givetvis i majoritet, men både barn-, dam- och mansköror förekomma. Sammanlagt utgör körernas antal c:a 70 % av antalet befattningshavare. Det är uppenbart, att denna verksamhet utom sin egentliga uppgift att stödja det kyrkliga arbetet i församlingen har en mycket stor betydelse för särskilt ungdomens musikaliska fostran.

Vad slutligen de nu utgående lönerna beträffar fastslår utredningen, vad man f. ö. redan förut visste, nämligen att dessa, om än de under årens lopp naturligtvis i någon mån höjts, dock på intet sätt hållit jämna steg med de löner, som utgå till befattningshavare vare sig i allmän eller enskild tjänst. Det finns f. ö. exempel på att en organistlön, som fastställdes för över femtio år sedan, alltjämt kvarstår vid samma belopp.

Det skall dock icke förtigas, att en hel del församlingar väl sörgt för sina kyrkomusiker. Detta gäller vanligen större och ekonomiskt välsituerade församlingar. Men i stort sett är kåren oerhördt underbetald. Om en och annan innehavare av självständig tjänst kommer upp till en årslön av sju à åtta tusen kronor, kan detta inte bortskymma det faktum, att medellönen för dylika tjänster blott utgör 2826 kronor. I denna sammanställning ha endast de tjänster medräknats, som ha examinerad innehavare. Likaså är medellönen å förenade tjänster med examinerad innehavare trots en del topplöner på mellan två och tre tusen kronor — i ett och annat fall över 3000 — inte högre än 772 kronor pr år. För de oexaminerade är medellönen 434 kronor.

Vad man här måste reagera emot är dels den skriande orättvisan i lönernas allt för skiftande storlek, dels de hänsynslöst låga bottenlönerna. Ett exempel. Två ungefär jämnstora församlingar, den ena med 700, den andra med 500 invånare, ha båda självständig kyrkomusikerbefattning med examinerad innehavare. Den förre betalar sin organist 5000 kronor pr år, den andra »avlönar» sin med 350 kronor! Ett annat exempel. En innehavare av förenad tjänst i en församling i mellansverige uppbär en lön av c:a 3000 kronor om året. En annan innehavare av dylik tjänst betalas med 200 kronor. Båda ha avlagt i lag föreskriven examen.

För de oexaminerade finns det flera exempel på löner, som inte uppgå ens till 100 kronor om året.

Organistkårens framställning till k. maj:t omfattar dels förslag till tjänsteinstruktion, dels förslag till lönereglering. Vad det förra beträffar, har man vid utarbetandet velat anknyta till redan förhandenvarande praxis. Sålunda har av de s. k. klockarsysslorna endast det bibehållits, som ansetts icke lämpligen kunna överlåtas på någon annan av kyrkans anställda. Huvudvikten är emellertid lagd på den musikaliska verksamheten, där skyldigheterna enligt förslaget betydligt utökats. Nytt är sålunda åläggandet att utan extra ersättning tjänstgöra vid alla kyrkliga förrättningar, som gälla församlingsbor. Det har ansetts självklart, att det i ett demokratiskt ordnat samhälle icke får bli beroende av vederbörandes förmåga att betala erforderliga funktionärer, om ett bröllop eller en begravning skall få hållas i kyrkan.

Ny är också den föreslagna skyldigheten att öva och leda kyrkokör. Det har redan sagts, att den glädjande utbredning, som körverksamheten redan nu har, i de flesta fall vilar på ett frivilligt åtagande från organisternas och kantorernas sida. För att skapa en garanti för att denna verksamhet skall fortsätta och utvecklas vill man ha infört obligatorisk skyldighet för kyrkomusikerna att åtaga sig ledarskapet. Med kyrkokör förstås dock icke nödvändigt en flerstämmig kör. På många håll skulle det bli praktiskt taget omöjligt att uppehålla en dylik. Men detta är heller inte nödvändigt. Av vad slag kören blir får bli beroende av förhandenvarande omständigheter. Den ena kan försvara sin plats lika väl som den andra.

Som en ytterligare nyhet innehåller förslaget slutligen skyldigheten att i viss utsträckning undervisa konfirmanderna i kyrkosång.

Till sist bör beträffande instruktionen påpekas, att den, huvudsakligen beträffande »extra» gudstjänster, innehåller större skyldigheter för innehavare av självständig befattning än för sådan med förenad tjänst.

Det framlagda löneförslaget vill tillförsäkra kyrkomusikerna a) en bestämd minimilön, b) ersättning för ökat arbete i större församlingar, c) gottgörelse för högre utbildningskostnader, då sådan utbildning kräves, d) dyrortstillägg, e) ålderstillägg.

Tidigare löneförslag ha enhälligt ansett, att lön för självständig tjänst i förening med högre kompetens bör vara i nivå med folkskollärlön. Att erhålla full överensstämmelse är naturligtvis omöjligt, men de föreslagna beloppen torde komma folkskollärlönerna ganska nära. Som minimilön räknar förslaget i detta fall med 3500 kronor jämte föreslagna tillägg.

Genom k. kungörelsen den 16 april 1930 fastställdes nu gällande grunder för behörighet till kyrkomusiker-befattningar. Enligt denna kungörelse fordras högre examen för att erhålla anställning i en landsförsamling om minst 5000 inv. eller en stadsförsamling om

minst 3000 inv. än i församlingar av mindre storlek. Av kåren har den årliga ersättning, som bör kompensera kostnaderna för högre utbildning, uppskattats till 500 kronor. Eftersom den ovan nämnda lönen av 3500 kr. gällde just högre meriterade kyrkomusiker, blir grundlönen för dylika tjänsteinnehavare med lägre examen följaktligen 3000 kr.

Vid avvägandet av lönen för förenad tjänst, där kyrkomusikerbefattningen räknas som bisyssla, måste man utgå från arbetets omfattning, utbildningskostnaden och det med tjänsten förenade ansvaret. För c:a 60 högmässor pr år inklusive förberedelser av olika slag begäres 15 kronor pr gång eller sammanlagt 900 kronor pr år. Därtill kommer, som ovan nämnts, omkring 11 extra gudstjänster årligen, vilket med samma ersättning pr gång gör 165 kronor. Skyldigheten att öva och leda kyrkokör kommer helt naturligt att medföra mycket arbete. Antalet repetitionsdagar torde i våra körer ligga mellan 30 och 50 pr år. Därtill kommer körens framträdande vid olika tillfällen och sist men icke minst planläggningen av arbetet och den ständiga personliga förberedelsen, som här kräves. För körarbetet har beräknats 300 kronor pr år. Övriga skyldigheter — tillsyn och vård av orgel och notbibliotek, undervisning av konfirmander i sång, vissa kvarstående »klockarsysslor» m. m. har uppskattats till endast 100 kronor. De nämnda summorna uppgå sammanlagt till 1465 kronor, vilken summa emellertid avrundats nedåt till 1400 kronor pr år.

I grundlönen kan emellertid icke inräknas ersättning för tjänstgöring vid kyrkliga förrättningar, eftersom dessas antal variera med församlingens storlek. Därför har man tänkt sig denna ersättning i form av ett särskilt tillägg, vars storlek är direkt proportionellt mot församlingens invånarantal. Enligt den verkställda utredningen är antalet dylika förrättningar f. n. ungefär 12 pr år för varje tusental av församlingens medlemmar. Med all säkerhet kommer siffran att stiga, om förrättningsarvodet bortfaller, men det oaktat har man endast begärt 10 kronor pr 100 invånare, vilket man menar skulle motsvara ett förrättningsarvode.

Kraven på ålders-, dyrorts-, kallorts- och rörligt tillägg torde inte behöva någon närmare motivering.

De fullständiga förslagen lyda:

A. Tjänsteinstruktionen.

Kyrkomusiker åligger:

I. A. 1) *vid befattning icke förenad med folkskollärartjänst* (s. k. självständig befattning): att inom vederbörande församling leda församlings-sången vid allmän gudstjänst i kyrkan eller vid av k. maj:t eller domkapitel föreskriven gudstjänst i annan guds-

tjänstlokal samt vid förrättning i kyrka och kapell, där särskild kyrkomusiker icke är anställd;

2) *vid befattning förenad med folkskollärartjänst*: att inom vederbörande församling leda församlings-sången vid allmän gudstjänst i kyrkan samt i fråga om annan gudstjänstlokal endast vid sådan gudstjänst, som med domkapitlets medgivande och med guds-

tjänstens inställande i kyrkan annorstädes anordnas, ävensom vid förrättning i kyrka eller gravkapell, där särskild kyrkomusiker icke är anställd;

B. att, då jordfästning icke kan försiggå i kyrka eller gravkapell utan hålles å kyrkogård, ävenledes leda församlingssången vid förrättningen.

Anm. Beträffande innehavare av förenade befattningar må dennes medverkan vid kyrkliga förrättningar företrädesvis förläggas till sön- eller helgdag, eller, om sådan medverkan måste förläggas till söckendag, tiden för förrättningen så ordnas att befattningshavarens lärarverksamhet icke hindras;

II. att vid vigsel och jordfästning i kyrka och kapell utföra jämväl in- och utgångsmusik;

III. att mot särskilt arvode på ovannämnda sätt biträda vid förrättningar gällande inom församlingen icke kyrkoskrivna personer samt vid konfirmation av sådan konfirmandgrupp, som erlägger avgift för undervisningen;

IV. att mot på förhand med kyrkomusikern överenskommen gottgörelse utföra musik utöver vad ovan sagts;

V. att under högst sex timmar årligen meddela undervisning åt konfirmander i psalmsång och mässans för församlingssång avsedda partier;

VI. att verka för åstadkommande av kyrkokör — en eller flerstämmig — där erforderligt anslag till sådan kör beviljas, samt repetera med och leda densamma;

VII. att vårda församlingens orgelverk, hålla dess tungstämmor stämda — beträffande större orgelverk med hjälp av på församlingens bekostnad anlitad tekniker — avhjälpa mindre felaktigheter å orgeln samt till pastor ofördröjligen anmäla sådana å densamma uppkomna brister, som av kyrkomusikern icke kunna avhjälpas;

VIII. att handhava kyrkans musi-

kalier och däröver upprätta förteckning;

IX. att, då tjänstgörande präst av laga hinder är urständssatt att förrätta högmässa, verkställa lysning och uppläsa allmänna kungörelser.

Anm. Kyrkomusiker bör, så vitt möjligt, av pastor minst tre dagar i förväg underrättas om all tjänstgöring, som inte står i samband med ordinarie gudstjänst.

B. Förslag till lönerereglering.

1. Befattningshavarna indelas i två grupper:

a) Självständig kyrkomusikerbefattning;

b) med folkskollärartjänst förenad kyrkomusikerbefattning.

2. Lönebelopp:

I. Grundlönen:

A. För självständig kyrkomusikerbefattning 3000 kronor pr år.

B. För förenad befattning 1400 kronor pr år.

I stadsförsamling om minst 3000 invånare och i landsförsamling om minst 5000 invånare, där enligt bestämmelserna i k. kungörelsen av den 16 april 1930 högre kompetens fordras, höjes grundlönen med 500 kronor. I förenade stads- och landsförsamlingar, där sammanlagda invånarantalet uppgår till 3000, skola bestämmelserna för stadsförsamling äga tillämpning. Här ovan nämnda lönebelopp avse dyrortsgrupp A och föreslås under den förutsättningen att lönerna dyrortsgrupperas enligt de grunder för dyrortstillägg, som tillämpats i det för statens befattningshavare gällande civila avlöningsreglementet.

II. Tilläggsbelopp:

a) 10 kronor för varje fullt hundratal av församlingens medlemmar intill 20000 invånare.

b) Tre ålderstillägg, vardera utgörande 10 procent av grundlönen, att

utgå efter respektive fyra, åtta och tolv års oförvitlig tjänstgöring.

c) Skjutsersättning i enlighet med för prästerskapet gällande bestämmelser.

d) Rörligt tillägg och kallortstillägg i enlighet med bestämmelserna i det för statens befattningshavare gällande civila avlösningsreglementet.

3. Särskilda yrkanden:

a) Skäligt lönetillägg bör utgå, då tjänstgöring i regel förekommer vid mer än en högmässa varje sön- och helgdag eller då tjänstgöring kräves vid ett relativt större antal extra gudstjänster årligen.

b) Kyrkomusiker åtnjuter årligen intill fyllda fyrtio år fyra veckors semester och efter uppnådd fyrtioårsålder fem veckors semester. Då fråga är om förenad tjänst skall semestern givas i förening med skolfrierna.

c) Vid huvudkyrka må församling med vederbörligt tillstånd anställa särskild organist och särskild kantor liksom ock erforderliga kyrkomusiker för

andra inom församlingen vederbörligen godkända gudstjänstlokaler.

d) Tillhandahåller församlingen bostad, skall denna motsvara bestämmelserna i den boställsordning, som bör fastställas i samband med löneregleringen, och är befattningshavaren skyldig erlägga hyra enligt av k. maj:t fastställt hyrespris.

e) Bestämmelser rörande kyrkomusikers löneförmåner vid tjänstledighet av skilda slag utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadganden i civila avlösningsreglementet.

f) Den som vid löneregleringens ikraftträdande på förordnande innehaft kyrkomusikertjänst under en tid av minst tre år eller utan avlagda examina innehar dylik befattning förklaras som ordinarie innehavare av tjänsten i fråga.

g) Slutlönen för kyrkomusikerbefattning i Stockholm må, oavsett församlingens invånarantal, icke understiga 7500 kronor.

Ernst Andréén.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

I. Centralkommitténs verksamhet.

Kyrkosångens Vänners Centralkommitté hade sitt ordinarie sammanträde i Stockholm den 9 januari under Biskop Auléns ordförandeskap. På kyrkoherde Hellerströms förslag tillsattes en kommitté för att utreda möjligheterna av igångsättande av en liturgisk-litterär-vetenskaplig verksamhet inom eller i samarbete med KSV. Kommittén fick följande sammansättning: Kyrkoh. A. O. T. Hellerström (sammankallande), kyrkoh. A. Adell och domkyrkoorg. H. Weman. — De ledamöter, som utsetts att föra frågan om ett kyrkomusikaliskt institut vidare, hade inkommit med en stort

upplagd förberedande utredning, upptagande en mångfald arbetsgrenar. Alla voro ju ense om önskvärdheten av ett arbete efter de föreslagna linjerna, men då tidsläget lägger hinder för mycket, kunde vid sammanträdet endast beslut fattas om påbörjande av verksamheten inom en mera blygsam ram, framförallt med en »långkurs» t. ex. i sommar för präster och organister. Som lämplig ort för denna kurs nämndes bl. a. Söderköping. En kurskommitté tillsattes, bestående av kyrkoh. Adell (sammankallande), domorg. Weman och musikdir. W. Ahlén.

De olika sektionernas rapporter fö-